

Grenzeloos vissen

Van verre reizen en veel plezier

TEKST

Frans Collignon

ILLUSTRATIES

Archief en Janny Bosman

Liefhebbers van de hengelsport hebben wel eens de behoefte om hun vertrouwde stek te verlaten. Het avontuur lonkt en verre landen met onmetelijke waters en vele krachtige vissen zijn in het vizier. Dat is niet iets van de laatste tijd.

Alleen schrijvers met een rijke familie konden zich verre reizen permitteren.

De combinatie van vissen en reizen was in de tijd dat Nederland de wereldzeeën bevoer met lange reizen zelfs een pure noodzaak om enige vers voedsel te verkrijgen. Op zo'n trage zeereis werd bijna alles wat bewoog aan boord gehaald met haken, touwen en zelfs met knallende musketten. Niet alleen tonijnen, maar ook haaien en walvissen moesten eraan geloven. Tegenwoordig is het vooral het plezier om in een nieuwe omgeving de hengel uit te werpen de voorname drijfveer voor de terugkerende *wanderlust*. Nu kom je met een gecombineerde vliegreis over de hele wereld. Dat was nog niet eens honderd jaar geleden heel anders. Reizen per trein was in de tweede helft van de negentiende eeuw maar

beperkt mogelijk, auto's en rijwielen waren nog geen volwaardige vervoersmiddelen en pas na de Eerste Wereldoorlog verschenen er passagiersvliegtuigen die van oude bommenwerpers waren gemaakt. Nee, om de behoefte te bevredigen om langdurig de natuur in te trekken moesten de benen worden gestrekt. En dat deed men een paar eeuwen geleden graag, althans als daar de tijd en het geld voor aanwezig was. De landsman en de werkmans waren te druk bezig met het aan elkaar knopen van de eindjes. Een reis met enkele overnachtingen duurde gewoon te lang. Maar schrijvers en dichters daarentegen konden met behulp van een welgestelde familie of een mecenas naar hartenlust de natuur beschrijven:

*Een leemen stroom glijdt tussen
heuvels door.
in de rivier staan oude watermolens,
verweerd en vierkant, uit den
moorschen tijd.
hun stompe torens, met de vermoeid
bouwwallige kanteelen*

Dit schreef Hendrik Marsman (die dichter van *Denkend aan Holland*): zie ik brede rivieren traag door oneindig laagland gaan Ook schreef hij over een reis in het Spaanse land: *Grootsch en meeslepend wil ik leven! hoort ge dat, vader, moeder, wereld, knekelhuis*

Literaire zwerver

Een andere bekende literaire zwerver is Jacob van Lennep. Die maakte in de zomer van 1823 op 21-jarige

leeftijd een voetreis door de lage landen met als beginpunt Amsterdam. Via onder meer Hoorn, Enkhuizen en Urk komt hij per boot in Lemmer. In Friesland wandelt hij ook van plaats naar plaats. Vervolgens voert de reis – om het even in een sneltreinvaart te vertellen – naar Groningen, Drenthe, terug naar Friesland en dan weer naar het zuiden om na allerlei afslagen in Arnhem aan te komen. Na nog Brabant, Utrecht en Zeeland te hebben doorkruist, kwam er in Delft een einde aan zijn voettocht van ruim drie maanden - voorwaar een grote sportieve prestatie. Hij deed dit overigens niet alleen, maar met zijn maat, de 25-jarige Dirk van Hogendorp. In zijn dagboek, dat overigens pas na zijn dood werd gepubliceerd, schuwt Van Lennep niet om – hij is tenslotte jong – het vrouwelijk schoon ruimhartig te observeren. Hij heeft het over *eene der schoonste vrouwen die ik immer gezien heb. Haar aanblik was die van Juno; hare armen, handen en voetjens die van Venus: haar boezem die van Diana: hare bewegingen die der Gratiën.* Maar ze was niet de enige, die bewonderend werd bekeken en beschreven. Elders beschrijft hij van een aantrekkelijke jongedame de *malse boezem, zo blank als lentebloesem, waarin de mingod vloog.* Even later beschrijft hij, in wat we nu een versierpoging zouden noemen, een *bekoorlijk rijzende boezem.* Jacob gaf zijn ogen goed de kost. Het reislustige duo liet het zich onderweg ook goed smaken, maar had ook oog voor de teloorgang van de natuur. In rijm over Friesland: – *Ach, waar blijft uw roem en luister, eens de wereld door vermeld? Waar is uw hoog getopt geboomte, voor zijn tijd ter neer geveld?*

...

Vrucht'loos zoekt het oog de vissen in het spiegel'lend vijvernat. Vrucht'loos ook de schuchtere reebok die op 't malse heigras trad.

Over Enkhuizen schrijft hij beeldend dat de stad er vervallen uitziet. Er zijn zelfs geen huishoudens meer met koets en paarden – ja, één, maar die komt eigenlijk uit Leiden, terwijl

enkele jaren eerder er wel 18 waren. En dat komt, is zijn conclusie, omdat de kleine visserij niet veel oplevert en de haringvisserij bijna verdwenen is. Het is armoe doordat andere volkeren ook op haring vissen, het kaken nabootsen en dan die vis goedkoop aanbieden. Tja, en de Russen hebben geen smaak en kopen dus de goedkoopste vis. Bovendien, en dat vindt Jacob het ergste, zijn er buitenlandse schippers aangenomen die het kaken niet beheersen. Dan gaan je faam en de kostbare investeringen naar de kelder. “Dat komt niet meer goed”, zegt hij, kennelijk met een vooruitziende blik. Zijn verslag van de voetreis is wat warrig, want niet helemaal uitgewerkt en bovendien onvolledig, maar geeft vele inkijkjes in het leven van ruim 200 jaar geleden. Hij beschrijft ook een uithangbord dat hem op zijn voetreis is opgevallen.

Vermakelijk boek

Die observatie zou wel eens de opmaat kunnen zijn geweest van een boek in twee delen dat hij tussen 1867 en 1868 schrijft met collega-auteur en schoolhoofd Jan ter Gouw: *De uithangteekens, in verband met geschiedenis en volksleven beschouwd.* Over maar liefst bijna 900 pagina's beschrijven zij de uithangborden, spreuken en andere uitingen op gevels van huizen, werkplaatsen en horecapanden in Nederland. Het is een vermakelijk boek om door te bladeren. Uiteraard zijn de vissen en hengelsport goed vertegenwoordigd en ze geven een aardig kijkje op de Nederlandse samenleving van die tijd. In Weesp was een winkel voor visgerei met de naam De Hangelaar. Wervend schreef de eigenaar op zijn gevel: *Hier in de Hangelaar verkoopt men hangels en hoeken, Die veel vis wil vangen moet goede plaatsen zoeken.* Het is hier nog goed te zien dat het woord *hengel* komt van *angel* (vishaakje).

Het valt de heren op dat de walvis de boventoon voert op al die uithangtekens, met de haring als een goede

Jacob van Lennep noteerde samen met Jan ter Gouw de vele spreuken op winkels en gebouwen.

tweede. Ze sommen nog vele andere vissoorten op die ze op hun zoektocht tegenkwamen. Het gaat de twee schrijvers te ver om alle teksten in hun boek op te nemen. Het zijn er domweg te veel. Ze beperken zich tot een aantal in hun ogen curieuze uitingen als:

*Groote vissen, kleine vissen,
Kleine vissen 't meest.
De groote eten de kleine op,
Zo is 't altijt geweest.*

De paling
is pas een
echte reiziger.

En in de
Amsterdamse
Jordaan bij
een viswinkel:

*De vissies in de zee,
Die leven van mekander,
Zoo doen de mensen mee,
Den een leeft van den ander.*

De wandelingen in de vaderlandse dorpen en steden, in de natuur en op het platteland waren in de dagen dat een trekschuit de meest comfortabele wijze was om je te verplaatsen en een langdurige bezigheid. Daardoor waren de afgelegde afstanden relatief klein. Waar nu een avontuurlijk aangelegd hengelaar zich van de Noord- naar de Zuidpool kan spoeden, was een voetreis naar Rome al een haast onmenselijke opgave. Hoe indrukwekkend zo'n reis ook is, het is voor een paling of een zalm die duizenden kilometers aflegt om te paaien, een afstand om de schouders voor op te halen. ■

